

УДК 339.94

THE PLACE OF CROSS-BORDER CLUSTERS IN THE CLASSIFICATION OF CLUSTER STRUCTURES**МІСЦЕ ТРАНСКОРДОННИХ КЛАСТЕРІВ У КЛАСИФІКАЦІЇ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР**

Myshchyshyn O.L. / Мищишин О.Л.

PhD Student / аспірант

ORCID: 0000-0001-7677-4625

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Bandera street, 12, 79013

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, вул. С. Бандери 12, 79013

Анотація. Робота присвячена дослідженню кластерних структур та підходів до їх класифікації. Побудовано вдосконалену класифікацію кластерних структур. Визначено місце в ній транскордонних кластерів. Досліджено сутність транскордонного кластеру. Сформовано наочну модель транскордонного кластеру.

Створення єдиного методичного підходу до класифікації кластерних структур є актуальним та необхідним. Він сприятиме швидшому вивченню законів та закономірностей функціонування таких інтеграційних систем, як кластери, дослідженню їх внутрішньої будови, принципів функціонування, організаційно-структурних механізмів та шляхів вдосконалення їх моделей.

Ключові слова: регіональний розвиток, транскордонне співробітництво, кластер, транскордонний кластер, прикордонний регіон, транскордонний регіон, конкурентоспроможність, класифікація.

Вступ. Досвід розвинених регіонів світу вказує на створення в них специфічних соціально-економічних структур, відомих як кластери (групи), які в вирішальній мірі сприяють підвищенню регіональної конкурентоспроможності, а отже і високих темпів зростання [1].

Розвиток кластерів в Україні є ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності регіональної та національної економіки, поєднання її виробничого, науково-технологічного та інноваційного потенціалу.

Дослідження кластерних утворень передбачає вивчення закономірностей інтеграційних процесів. Закономірність являє собою часткову конкретну форму прояву одного закону чи взаємодії декількох законів. Виявлення закономірності явищ вказує на наявність закону в їх походженні та розвитку. Таким чином, важливою умовою закономірностей об'єднання в кластери стає правильна, науково обґрунтована типологія і класифікація кластерів [4].

Проблемам класифікації кластерів присвячує свої дослідження безліч науковців [3-9], кожен з яких розглядає окремий підхід до класифікації кластерних структур на основі обраних ним критеріїв. Проте, попри наявність цілої низки досліджень з даної тематики, не існує загальноприйнятої класифікації кластерів, яка давала б можливість всебічно розглянути сутність та особливості кластерної структури в розрізі кількох ознак, що їй притаманні, та відповідно з'ясувати особливості її створення та функціонування.

В сучасних умовах глобальної економіки особливої уваги заслуговують міжнародні кластери, зокрема транскордонні, їх сутність та місце в загальній класифікації кластерних структур.

Основний текст. У світовій економіці існує багато підходів до типології та класифікації кластерів, що пояснюється значною кількістю та невизначеністю кластерних характеристик, які використовуються в якості класифікаційних ознак. На основі досліджень різних науковців, що приділяли увагу цій проблемі, сформуємо вдосконалену класифікацію кластерних структур, використовуючи максимально можливу кількість класифікаційних ознак (табл. 1). Така класифікація кластерів дасть можливість здійснювати чітку прив'язку типу інтеграції до конкретного типу кластерної стратегії.

Таблиця 1

Класифікація кластерів

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид кластеру
1.	За етапом життєвого циклу	Пре-кластер
		Ембріональний (новий; той, що зароджується)
		Розвинений (той, що розвивається)
		Зрілий
		Той, що трансформується
2.	За рівнем розвитку	Сильний
		Стійкий
		Потенційний
		Латентний
3.	За економічною значущістю	Зростаючий
		Зменшуваний
		Стабільний
4.	За технологічною ознакою і характером виробничих зв'язків	Горизонтально інтегрований
		Вертикально інтегрований
		Диверсифіковане утворення (конгломерат)
5.	За рівнем локалізації	Локальний (міський)
		Регіональний
		Національний
		Міжнародний (міждержавний, міжрегіональний)
6.	Міжнародний	Транскордонний
		Транснаціональний
		Глобальний (віртуальний)
7.	За географічним охопленням	Макрокластер
		Мезокластер
		Мікрокластер
8.	За географічним поширенням	Локальний
		Дисперсний
9.	Залежно від величини групового обороту та розміру підприємств	Великий
		Середній
		Дрібний

10.	За глибиною	Глибокий
		Мілкий
		Невизначеної глибини
11.	За щільністю	Щільний
		Розріджений
12.	За шириною	Широкий
		Вузький
13.	За ознакою легітимності функціонування	Формальний (офіційно зареєстрований)
		Неформальний
14.	За способом створення	Сформований за рішенням органів влади
		Сформований в ініціативному порядку
15.	За організаційною структурою	“М’який”
		“Твердий”
16.	За галузевою ознакою	<i>Кластер у:</i>
		Хімічній, нафтохімічній промисловості
		Будівництві
		Виробництві сільськогосподарської продукції
		Чорній і кольоровій металургії
		Автомобілебудуванні (включаючи випуск сільськогосподарських машин і устаткування)
		Загальному машинобудуванні
		Харчовій промисловості
		Легкій промисловості
		Приладобудуванні і радіоелектроніці
		Видобутку і переробці нафти тощо
17.	За типом сировини	З використанням мінеральної сировини
		З використанням натуральної сировини
18.	За типом виробництва	Добувної промисловості
		Переробної промисловості
		Змішаного типу (видобуток і обробка)
19.	Галузева належність членів кластеру	Міжгалузевий
		Галузевий
20.	Характеристика зв’язків	Виробничий
		Науково-технічний

		Змішаний
21.	За їх спеціалізацією	Індустріальний
		Інноваційний
		Сервісний
22.	За характером ядра	Центрований
		Дифузний
23.	За організаційною формою господарювання	Холдинговий
		Традиційний
24.	За рівнем технологічного укладу	Кластер II видних технологій
		Кластер III середніх технологій
		Низькотехнологічний кластер
25.	За національними особливостями поширення кластеризації	Італійський
		Шотландський
		Японський
		Фінський
		Північноамериканський
		Індійсько-Китайський
		Радянський
26.	За кількістю мозкових центрів	Моноцентричний
		Біцентричний
		Поліцентричні
27.	За типом управління	Керівний комітет (рада)
		Управляюча компанія
28.	За типом взаємозв'язків	Відносини "Один до багатьох"
		Відносини "Багато до одного"
		Вертикальна інтеграція
		Горизонтальна інтеграція
		Радіальна інтеграція
		Кругова інтеграція
29.	За рівнем забезпечення кадровим потенціалом	Слабозабезпечений
		Забезпечений
30.	За укомплектованістю інфраструктури	Неповний
		Досконалий
31.	За рівнем інформаційно-комунікаційного забезпечення	Слаборозвинутий
		Розвинутий
32.	За цілями формування	Інфраструктурно-інноваційний
		Інфраструктурний
		Ультраструктурний метаемісловий
		Адаптаційно-технологічний
33.	За пріоритетами розвитку	Науково-інноваційний
		Територіальний
		Галузевий

34.	За потенціалом зростання	Той, що відносяться до перспективних галузей
		Той, що працює у “вмираючих” галузях
35.	Залежно від типів фірм і організацій, що входять в кластер	Кластер Маршала
		Hub-and-spoke кластер
		Сателітна платформа
		Державно-заснований кластер

Джерело: Сформовано автором за даними аналізу наукових джерел [3-9].

Розглянемо детальніше класифікацію кластерних структур за територіальною ознакою (рис. 1).

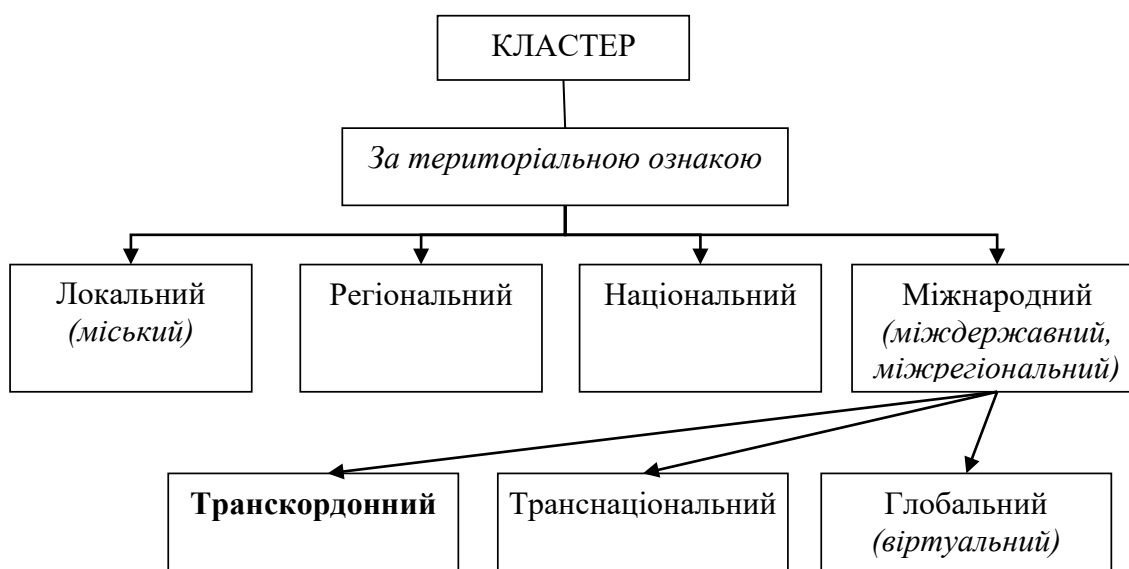

Рис. 1. Класифікація кластерів за територіальною ознакою

Джерело: Сформовано автором за даними аналізу наукового джерела [9].

Як видно з рисунку 1, транскордонний кластер є різновидом міжнародного кластеру, який охоплює територію кількох країн та є наймасштабнішою бізнесовою структурою, котра об'єднує підприємства кількох країн. На відміну від транснаціонального та глобального кластерів, транскордонний вирізняється тим, що має чітку прив'язку до кордону між двома або більше державами. Тобто, співпраця в даному випадку здійснюється на суміжних прикордонних територіях сусідніх держав - в транскордонному регіоні (рис. 2).

Транскордонний кластер є формою інтеграції незалежних компаній та асоційованих інституцій, що географічно зосереджені у транскордонному регіоні, спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навиками і взаємодоповнюють одна одну, яка базується на наявності погодженої стратегії розвитку учасників кластеру [2].

Така форма транскордонного співробітництва, як транскордонні кластери, поширені в провідних країнах світу та країнах, що розвиваються, проте найбільш поширеною вона є на європейських кордонах, де основна мета транскордонного кластеру – прискорити економічне зростання шляхом

об'єднання зусиль учасників, забезпечення конкурентних переваг транскордонним регіонам.

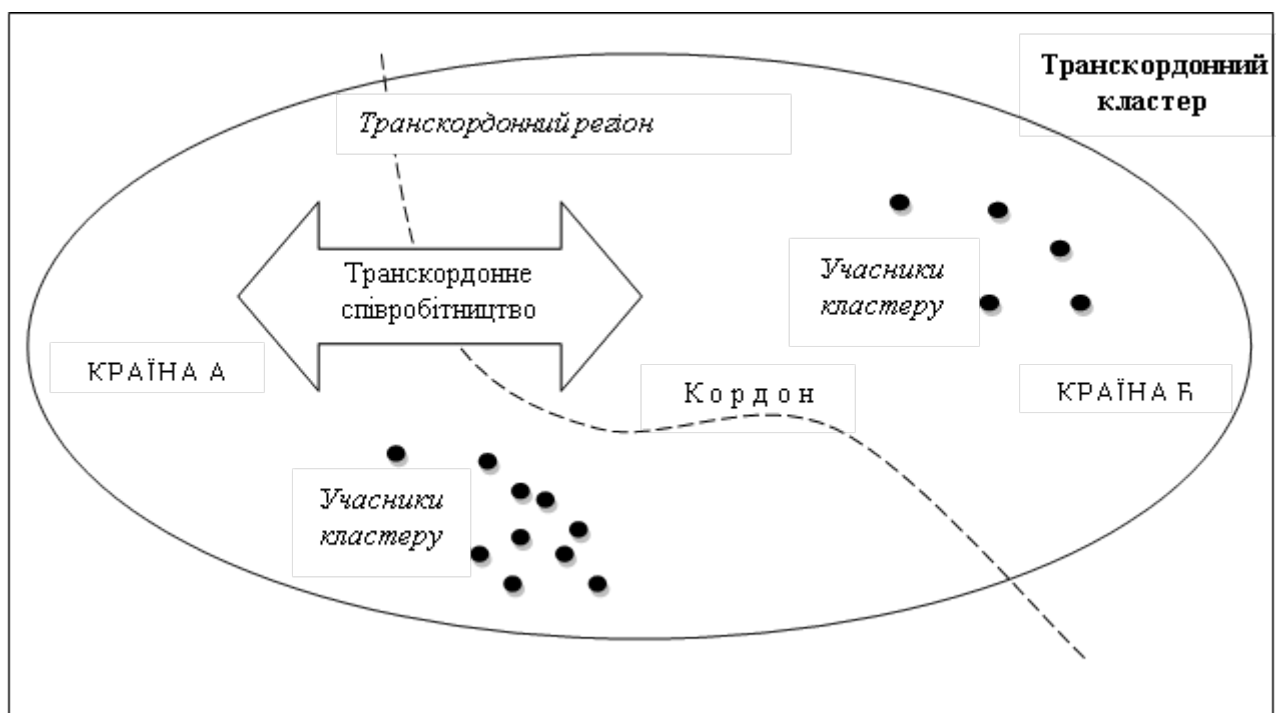

Рис. 2. Модель транскордонного кластеру

Джерело: Сформовано автором.

Євроінтеграційний курс України обумовлює важливість транскордонного співробітництва як одного із стратегічних напрямів розвитку прикордонних регіонів, що в свою чергу передбачає доцільність активізації розвитку існуючих та створення нових транскордонних кластерів на цій території.

Висновки.

Були розглянуті різні підходи до класифікації кластерних структур, в результаті чого побудовано вдосконалену класифікацію кластерів, що дає можливість чітко описати кластер за значною кількістю ознак та на основі цього визначити особливості його створення та функціонування, а також перспективи розвитку.

Питання створення та ефективного управління транскордонними кластерами на території України набувають першочергового значення для підприємств, що розташовані в прикордонних регіонах в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів.

Зокрема стратегічний курс України на європейську інтеграцію та поглиблення партнерства з ЄС обумовлюють необхідність інтенсифікації транскордонного співробітництва її західних прикордонних областей. З огляду на це, формування на цій території таких нових форм транскордонного співробітництва як транскордонні кластери є запорукою соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів та підвищення їх конкурентоздатності.

Література:

1. Kaliszczak L., 2009, Klaster turystyczny jako innowacyjna perspektywa polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej, [w:] "Przedsiębiorstwo i Region, Konkurencyjność a Innowacyjność", 1/2009, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, s. 97-106.
2. Добре́ва Н., 2013. Основні напрями розвитку транскордонних кластерів в Україні. Ефективність державного управління, 34, С. 246-253.
3. Жарун О. В., 2015. Теоретичні засади дослідження економічної суті кластерів. Науковий огляд, 12, Т.2, С. 589.
4. Жигалкевич Ж. М., 2014. Кластери взаємодіючих підприємств та їх класифікація. Вісник ОНУ імені І.І.Мечникова, Т.19, 2/3, С. 98-101.
5. Карапетян Е., 2011. Модернізація типології промислових кластерів. Соціально-економічні проблеми і держава, 2 (5). [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/Факультет%20ЕУ/КафЕ ПіК/Карапетян%20Е.%20Т/модернізація%20типології%20промислових%20кластерів.pdf.
6. Кузьмін О. Є. та Саталкіна Л. О., 2013. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства. Бізнес Інформ, 4, С. 127-134.
7. Пуліна Т., 2011. Класифікація кластерних об'єднань підприємств. Вісник ТНЕУ, 5-1, С. 227-236.
8. П'ятницька Г.Т., 2015. Класифікація кластерів у системі інформаційного забезпечення стратегії кластеризації. Маркетинг і менеджмент інновацій, 4, С. 187-208.
9. Черних В.В., 2014. Міжнародні кластери: економічна сутність і класифікація. Актуальні проблеми міжнародних відносин, випуск 118 (частина 1), С. 203-212.

***Abstract.** The work is devoted to the study of cluster structures and approaches to their classification. An improved classification of cluster structures is constructed. The place of cross-border clusters in it is determined. The essence of the cross-border cluster is investigated. A visual model of a cross-border cluster is formed. Cross-border cluster is a form of integration of independent companies and associated institutions, which are geographically concentrated in a cross-border region, specialize in various branches and are connected with common technologies and skills and complement each other, which is based on the availability of an agreed development strategy of the participants of the cluster. The world practice shows that the formation of cluster structures on border territories is a key to the development of regional as well as the national economy, as long as their creation and operation promotes the improvement of competitiveness and investment attractiveness of the region, provides a high level and quality of life of the population, economic growth and stable development of the region, gives opportunities to solve social-and-economic, ecological, territorial and other problems.*

***Key words:** regional development, cross-border cooperation, cluster, cross-border cluster, border region, cross-border region, competitiveness, classification.*

Науковий керівник: к.е.н., проф. Козик В.В.

Статья отправлена: 22.05.2020 г.

© Мицишин О.Л.